

KLANKBESTUIVING

‘Authenticiteit van de volksmuziek’

Volksmuziek

Internationaal symposium

Antwerpen 20 ----- 22 November 2009

Conservatorium - Zwarte zaal

Desguinlei, 25

Verslag

Met steun van de
Vlaamse overheid

mm
muziekmozaïek
regionalisering voor het 21e eeuw

 artesis
hogeschool antwerpen

Muziekraad Vlaanderen dankt de samenwerkende partners:

Conservatorium - Artesis hogeschool

Pascale De Grootte, departementshoofd conservatorium Antwerpen

Muziekmozaïek

Peter De Rop, directeur

Internationale vereniging voor Muziekeducatie (IVME)

met de steun van

de Vlaamse Overheid

de provincie Antwerpen

Buitenlandse gastmusici, docenten en lectoren

Sven Ahlbäck , fiddle, Royal College of Stockholm	Zweden
Laurent Bigot , biniou & bombarde Conservatoire regional de Quimper	Frankrijk
Ditte Fromseier , fiddle Det Fynske Musikkonservatorium - Folkemusiklinien Carl Nielsen Academy of Music - Folk department Odense	Denemarken
Lyuben Dossev , kaval Music Academy van Plovdiv	Bulgarije
Bernard Garaj , Gajdy Universiteit van Nitra	Slovakije
Evelyne Girardon , zang Compagnie Beline	Frankrijk
Jean-Christophe Maillard , musette & bombarde Université de 'Toulouse-le Mirail'	Frankrijk
Pär Möberg , sax Academy of music Malmö	Zweden
Petri Prauda , cittern, mandolin, bagpipes, Sibelius Akademie	Finland
Allan Skrobo , gitaar & mandola Musikhögskolan Lunds Universiteit, Malmö	Zweden

Binnenlandse musici, gastdocenten en lectoren

Elly Aerden, Jan Boon, Erik Boone, Brigitte Bornauw, Wim Bosmans, Wim Claeys, Jos Debraekeleer, Bart De Cock, Luc Delanghe, Jan Delcour, Remi De Roeck, Herman De Vleeschhouwer, Herman Dewit, Martina Diessner, Mark Erkens, Iep Fourier, Manu Frederickx, Marc Hauman, Rieka Hérie, Ann Heynen, Heidi Jacobs, Marcel Ketels, Johan Krygelmans, Gert Laekeman, Geert Lavrysen, Ivo Lemahieu, Ingrid Leys, Hilde Quix, Bart Roose, Mark Reybrouck, Dirk Rombaut, Michaël Scheck Rosita Tahon, Stefan Timmermans, Jos Thys, Katrien Van Craenenbroeck, Marc Vandemoortele, Wouter Vandenabeele, Jos Van den Borre, Jean-Pierre Van Hees, Katrien Van Remortel, Peter Van Wonterghem, Francis Verdoodt, Maarten Weyler, Piet Walravens, studenten optie instrumentenbouw conservatorium HoGent.

Doedelzakconsort van het Lemmensinstituut o.l.v. Jean-Pierre Van Hees, Koor 'Water en Wijn, Brabants Volksorkest o.l.v. Jos De Braekeleer, Jongerenensemble o.l.v. Wouter Vandenabeele, Ultreya, Pandora², 't Kliekske, Surpluz, Volksdansgroep Reintje Vos, Volkskoor van de Gemeentelijke academie van Schoten o.l.v. Ann Heynen, Volksmuziekensemble van de Stedelijke Academie voor Muziek, Woord en Dans van Sint-Niklaas o.l.v. Bart De Cock, Volksmuziekensembles van de Stedelijke Academie voor Muziek en Woord van Ieper o.l.v. Wim Claeys, Instituut voor Vlaamse Volkskunst.

Organisatie en concept.

Op 20, 21 en 22 november 09 werd in het conservatorium van Antwerpen dit internationaal symposium ingericht.

Er werd geopteerd voor Antwerpen omwille van de centrale ligging, de bereikbaarheid en de gunstige hotelofferte.

Samenwerkende partners waren Muziekraad Vlaanderen als initiatiefnemer en centrale draaischijf en Conservatorium Antwerpen, Muziekmozaïek, en ivme.

De Vlaamse Gemeenschap, departement cultuur en de provincie Antwerpen steunden het project.

De samenwerking resulteerde in een intensief, interessant en kwalitatief hoogstaand symposium met een vijftigtal actief betrokken gastdocenten en lectoren uit binnen- en buitenland.

De gastdocenten werden uitgenodigd op basis van hun faam als uitvoerder en hun ruime vertrouwdheid met de volksmuziek.

Onder impuls van de voorzitter van de Muziekraad werden heel wat contacten gelegd en kwam een kwaliteitsverdiepend programma tot stand. Sprekers werden uitgenodigd om een specifiek onderwerp voor te stellen.

Alle activiteiten gingen door in lokalen van het Koninklijk Conservatorium van Antwerpen.

Ivme realiseerde de planning en nam het logistieke luik voor haar rekening. Muziekmozaïek stond in voor de binnenlandse contacten met de sector.

Centraal stond de authenticiteit van de volksmuziek in diverse regionen van Europa;

De volksmuziek werd benaderd als historisch erfgoed, met aandacht voor stijlgebonden elementen.

De voertaal van het congres was het Engels.

Bedoeling was dat het symposium een actief gebeuren zou worden, met ruimte voor debat en doorspekt met muzikale flashes.

Het symposium en de debatten werden in goede banen geleid door een tweetal woordkunstenaars, die als moderatoren en presentatoren fungeerden

Heel bewust werd geopteerd voor zeer democratische prijzen. Jongeren, studenten en DKO - leerlingen kregen gratis toegang tot het symposium.

Promotie

Voor het symposium werd een heel ruime promotieactie uitgewerkt.

Hogescholen, DKO-academies, leden van Muziekmozaïek, bibliotheken, leden van ivme, verenigingen voor volksmuziek en volkskunst, culturele centra werden aangeschreven en werden via mail regelmatig herinnerd aan het gebeuren.

Klara kondigde het initiatief aan via interviews.

Ook digitaal werd het project gepromoot door en naar heel wat instanties en verenigingen o.a. via de site van Muziekraad-Vlaanderen, Muziekmozaïek en ivme.

Het Muziekcentrum gaf echter geen gevolg aan de vraag tot kenbaar maken van het initiatief.

Heel wat Vlaamse volksmuzikanten zowel uit de professionele sector als uit de wereld van de amateurskunsten. waren aanwezig op het symposium.

Programma

Op vrijdagnamiddag waren er uiteenzettingen over de situering van volksmuziek in Vlaanderen en andere Europese regio's. Diverse sprekers gaven een beknopt overzicht van de situatie in hun streek gevolgd door een round-up en repliek. Een eerste hommage aan Wannes Vandevelde door het Doedezakconsort van het Lemmensinstituut o.l.v. J.P. Van Hees werd door het publiek laaiend enthousiast onthaald.

De volksmuziek heeft sinds kort een structurele plaats gekregen in het muziekonderwijs in Vlaanderen. Daarom werd op zaterdag gefocust op volksmuziek als een volwaardige kunstopleiding. Structuren, inhouden en opleidingen werden getoetst aan het buitenland.

Daarnaast werden op zaterdagnamiddag interessante workshops met binnenlandse en buitenlandse gastdocenten georganiseerd. Instrumentententoonstelling (m.m.v. conservatorium van Gent), een sessie van volksverhalen, een voorstelling van unieke en zeldzame instrumenten (als o.a. de fujara), improvisatie en volksdans waren de hoofdingrediënten.

Zaterdagmiddag was er een tweede geslaagde hommage aan Wannes Vandevelde door het koor 'Water en Wijn'. Zaterdagavond werden de teugels gevierd tijdens het volksbal, waarbij de aanwezige muzikanten, samen met de geëngageerde ensembles, spontaan instonden voor de muzikale animatie.

Op zondagvoormiddag ging alle aandacht naar het interdisciplinair aspect en het belang van een onderlinge relatie tussen volksmuziek, volksvertellingen, volkslied en volksdans.

Ultreya en Pandora² verzorgden de muzikale lunch.

Op zondagnamiddag werd de volksmuziek in een maatschappelijke context belicht door buitenlandse vertegenwoordigers en vertegenwoordigers uit de wereld van de amateurskunsten.

'Kliekske' en 'Surpluz', de oudere garde tegenover de toekomst, stonden onder grote publieke belangstelling garant voor een hoogstaand slotconcert.

Conclusie

Dit symposium en de workshops waren een blikverruimende stimulans voor de beoefenaars en leverden een positieve bijdrage tot een exactere beeldvorming over volksmuziek.

Buitenlandse docenten reikten heel wat bronnenmateriaal aan. Ook op terrein van opleiding en specificiteit van de opleiding was de expertise van de buitenlandse docenten een verrijkende inbreng.

De lezingen worden gebundeld en op de website van Muziekraad Vlaanderen geplaatst alsook de powerpointpresentaties.

Alle deelnemers krijgen ook de Cd-R met de lezingen en powerpoints toegestuurd.

Op vraag van de deelnemers krijgt dit symposium een vervolg eind november 2010 met een terugkeer naar de bronnen en een confronterende bestuiving : oude muziek - volksmuziek.

Ruim een vijfhonderdtal aanwezigen woonden het symposium bij.

Uit de pers

Er was een optimale collegiale sfeer en een enorm muzikaal enthousiasme:

op een gewoon congres zal je het zelden meemaken dat de deelnemers fluitend en neuriënd door de lange gangen lopen. En nergens anders zal een spreker tijdens zijn uiteenzetting plots beginnen zingen of even snel een instrument ter hand nemen om iets voor te doen.

Die integratie van uiteenzettingen met muziek maakte het congres heel boeiend en uitzonderlijk levendig en genoot grote aandacht van de aanwezigen. Wat ook opviel was dat de genodigden zeer veel respect hadden voor elkanders muzikale werk.

Het applaus na elk muzikaal intermezzo was steeds zeer warm en welgemeend.

Het was een zeer fijn en boeiend symposium waarop de volksmuziek volop tot leven kwam. Het was een fijne ontmoetings- en uitwisselingsplaats voor al wie met folk bezig is. Het programma was gevarieerd en boeiend, de internationale gasten waren daarbij zeker een meerwaarde.' (uit Folkroddels).

Mieke Van Haute,
ondervoorzitter Muziekraad Vlaanderen
8 december 2009

KLANKBESTUIVING

'Authenticiteit van de volksmuziek'

Volksmuziek

Internationaal symposium

Antwerpen 20 ——— 22 November 2009

Conservatorium - Zwarte zaal

Desguinlei, 25

Kritisch verslag

door professor Mark Reybrouck

Met steun van de
Vlaamse overheid

mm
muziekmozaïek
muziekcentrum voor het 21e eeuw

 artesis
hogeschool antwerpen

In dit verslag worden achtereenvolgens drie punten besproken: de algemene achtergrond en de context, de algemene indrukken over het symposium en kritische reflecties en perspectieven voor de toekomst.

1 Algemene achtergrond en context

De muziekeducatie is in beweging. Zo is er sinds enkele jaren behoefte aan een minder traditionele invulling van het muziekonderwijs met het opentrekken van de muzikale vorming naar andere leerstijlen en werkvormen en domeinen zoals de volksmuziek, de jazz en zelfs vormen van lichte muziek. Na decennia van lespraktijk is het inzicht immers gegroeid dat bepaalde invullingen aan herdenking en heroriëntatie toe zijn. Maar er zijn ook positieve signalen die concrete voorstellen en inzichten aanreiken om nieuwe wegen in te slaan. Dat blijkt uit de vele publicaties en zelfs volledige tijdschriften die zich specifiek richten naar de opvoedkundige aspecten van de muzikale vorming. Dit momentum wordt niet alleen gevoed vanuit de academische wereld maar eveneens door het veldwerk van musici en leerkrachten in het deeltijds kunstonderwijs en het leerplichtonderwijs. Zo is de laatste jaren reeds sporadisch geëxperimenteerd in enkele scholen met het aanbieden van muziek die buiten de traditionele canon valt en met een focus op de volksmuziek. Omwille van het relatieve succes van deze pilootscholen, is er vraag naar veralgemening maar vooral ook naar theoretische en opvoedkundige ondersteuning.

Tegen deze achtergrond leek het zinvol om een symposium te organiseren met betrekking tot de mogelijkheden van het gebruik van volksmuziek. De volgende thema's werden vooropgesteld:

- de situatie, plaats en belang van de volksmuziek en het profiel van de volksmusicus in het Europa van vandaag
- volksmuziek als volwaardige kunstopleiding binnen het kunstonderwijs
- integratie van volksmuziek in de muzikale opleiding
- belang, plaats en betekenis van de volksmuziekcultuur binnen de leerlijn van kunst- en cultuureducatie in het leerplichtonderwijs
- volksmuziek binnen een breed spectrum: wisselwerking tussen de verschillende expressievormen, een verrijking voor de volkscultuur
- volksmuziek in een maatschappelijke context: van volksmuziek tot folk, authenticiteit en actualiteit, traditie en commercialisering, sociologische betekenis van de volksmuziek

De bedoeling van dit symposium was dubbel: enerzijds was er de vraag naar theoretische ondersteuning, anderzijds was er van bij de opzet veel aandacht voor een praktische invulling met veel voorbeelden van uitvoeringspraktijk. In die zin werd er gekozen voor een gecombineerd aanbod van lezingen, ontmoetingen, workshops discussiegroepen en debatten met daarnaast ook nog het aanbieden van een folkroute, flashconcerten, concerten en een volksbal met improvisatiesessies.

Om het initiatief voldoende breed open te trekken, werd er geopteerd om samen te werken met een aantal instanties en partners uit binnen- en buitenland. In die zin was dit initiatief een samenwerking van de Muziekraad, IVME Vlaanderen, Artesis Hogeschool Antwerpen, Muziekmozaïek, de provincie Antwerpen en de Vlaamse Overheid. Uit het buitenland werden sprekers aangetrokken uit Frankrijk, Noorwegen, Denemarken, Finland, Zweden en Slowakije.

2 Algemene indrukken

Het symposium heeft de vooropgestelde doelstellingen grotendeels gerealiseerd, nl. het creëren van een verruimende belangstelling voor de historische ontwikkeling van de traditionele volksmuziek, het geven van een aanzet voor een permanent overleg tussen de opleidingssectoren en de sector van de volksmuziek, naast het opstarten van internationaal overleg tussen de geledingen van de kunsteducatieve sector en de artistieke onderwijssector. Er werden een aantal deelnemers samengebracht en een aantal vragen scherp gesteld, maar vooral de combinatie van praktijkgerichte invullingen en theoretische bijdragen was een meerwaarde. In het onderstaande overzicht wordt kort stilgestaan bij de afzonderlijke bijdragen van het symposium.

Folkroute: dit was een initiërend parcours met zes haltes, een tentoonstelling van volksinstrumenten, bouwen en leren bespelen van volksinstrumenten, kennismaken met ietwat vreemde volksinstrumenten en luisteren naar volksmuziek en volkssprookjes.

Workshops: hiervoor werd een gecombineerde formule uitgewerkt met mogelijkheid om in te schrijven als actieve deelnemer met een eigen instrument, als luisteraar en als leerkracht in functie van nascholing. De volgende workshops werden aangeboden:

- biniou en bombarde (Le chant dans la danse comme outil d'apprentissage): Laurent Bigot (Frankrijk)
- initiatie hommel: Michel Teirlinck, Jan Delcour, Michel Teirlinck (België)
- saxofoon: Pär Möberg (Zweden)
- gitaar - samenspelen en improviseren: Allan Skröbe (Noorwegen)
- diatonische accordeon: Wim Claeys
- Deense fiddle: Ditte Fromseier (Denemarken)
- viool: Wouter Vandenabeele (België)
- gajdy: Bernard Garaj (Slovakije)
- doedelzak: Jean-Pierre Van Hees (België)
- zang: Evelyne Girardon (Frankrijk), Elly Aerden (België)
- nickelharpa en doedelzak: Bart De Cock & Stefaan Timmerman (België)

Lezingen

Voor de lezingen was een verdeling in enkele grote thema's vooropgesteld:

- volksmuziek als volwaardige kunstopleiding
- volksmuziek
- maatschappelijke context van de volksmuziek
- authenticiteit en actualiteit
- traditie en commercialisering
- leerplanontwikkeling in onderwijs

Enkele centrale thema's liepen als een rode draad doorheen de afzonderlijke bijdragen:

- het pleidooi voor volksmuziek als nieuwe discipline
- de intrinsieke mogelijkheden van de volksmuziek op vlak van expressievormen, improvisatie en creativiteit
- de verrijking voor de volkscultuur
- de moeilijkheid om volksmuziek als leergebied op te starten: de eigenlijke implementatie van de mogelijkheden, leerkrachten vinden en studenten, problemen om het aanbod te evalueren, welke didactiek?
- de moeilijke verhouding tot de curricula en inbedding in bestaande, vaak verstikkende structuren
- voorbeelden van visies en van pedagogie, van bestaande invullingen van de curricula en vergelijking tussen de regio's onderling
- de spanning tussen formeel en informeel onderwijs, de mogelijkheden van de orale traditie die in veel volksmuziek nog wordt gebruikt

Debatten

De debatten leidden tot levendige discussies en waren bijzonder vruchtbaar omwille van het samenbrengen van een aantal mensen van verschillende onderwijs- en beleidsniveaus. Heel wat interessante aandachtspunten en knelpunten kwamen aan bod:

- de specifieke toestand van de leerkracht volksmuziek
- het grote onderscheid met klassieke muziek, zowel op vlak van de inhoud als op het vlak van de overdracht
- het grote belang van orale overdracht in tegenstelling tot de exclusieve nadruk op de partituur; de partituur is alleen een ruwe schets, een vertrekpunt waarmee iets wordt gedaan
- het belang van de creativiteit, de ruimte voor improvisatie,
- in de folk zijn er geen echte componisten, het gaat eerder om "tunes" die als het ware gemeenschappelijk bezit zijn
- het herontdekken van traditionele vormen van overdracht (van vader op zoon), enigszins vergelijkbaar met de situatie van meester en gezel, teruggrijpen naar informele modellen van leren; dit bestaat in zgn. "summer courses", maar de vraag werd gesteld of dit ook kan in het formele onderwijs?
- volksmuziek vertrekt van luisteren en kijken en niet van de traditionele notenleer, hoe verhoudt zich deze aanpak tot het traditionele instrumentenonderricht?

- hoe kan dit worden ingepast in een curriculum? Is er nood aan een nieuw of andere curriculum? Kan een curriculum worden ontwikkeld als de opleiding niet overal wordt aangeboden?
- er wordt gepleit voor een aanbod van meerdere instrumenten, en voor het afstappen van de eerder smalle beperking tot één instrument
- er worden vragen gesteld bij de specialisatie: moeten de leerlingen op technische wijze worden opgeleid of ook een bredere vorming krijgen?
- er wordt verwezen naar het belang van motivatie van de leerlingen en het verbreden van de eerder smalle horizon van het huidige instrumentenonderwijs
- tenslotte stellen de deelnemers vast dat er een nog een grote kloof is tussen de dagdagelijkse praktijk en de voorstellen vanuit de theoretische ondersteuning

Discussiegroepen

Verschillende discussiegroepen werden aangeboden om het thema volksmuziek vanuit een specifieke focus te benaderen, nl. dans, woord, volkslied, bronnen en expressievormen. Na een discussie in beperkte groep werden de belangrijkste conclusies voorgesteld voor de hele groep. Uit de verschillende discussiegroepen kwamen volgende krachtlijnen naar boven:

- discussiegroep ‘dans’:
 - o er is een sterke connectie tussen dans en volksmuziek
 - o er wordt veel belang gehecht aan de lichamelijke uitdrukking van de beleefde muziek
 - o er is een onderscheid tussen muziek om te spelen en muziek om op te dansen
 - o het spelen met de bedoeling om dansers te begeleiden geeft een meer geïntegreerd beeld: dansers hebben vooral behoefte aan een regelmatige beat, musici houden eerder van muzikale uitdaging
 - o het ritme is erg belangrijk, de muziek moet swingen
 - o het sociale aspect is belangrijker dan de podiumpresentatie: dans brengt mensen samen
 - o er is behoefte aan cross-over: street dance, tango, contemporary dance
- discussiegroep ‘woord’:
 - o er wordt gewezen op het belang van volkssprookjes, legendes
 - o moet dit geïntegreerd worden in het geheel van het folkgebeuren? Obligaat of keuze?
 - o de achtergrond moet wat ruimer zijn
 - o er wordt gewezen op de mogelijkheden van projecten: alles samenbrengen als ervaring, eventueel werken met professionelen in het kader van het bereiken van een hoge standaard
 - o het genre is een levend genre
 - o de volksmuziek moet bevrijd worden van verstikkende beperkingen en er is nood aan stilistische cross-over: muzikaal (folk, jazz, klassiek), historisch, eventueel ook met andere expressievormen
- discussiegroep ‘volkslied’:
 - o er wordt gewezen op het belang van het leerplichtonderwijs, er is geen traditie meer van zingen
 - o er wordt gewezen op het belang van bronnen, het verspreiden en het gebruik ervan

- er is een mogelijk probleem met betrekking tot de uitvoeringsstijl van de bronnen
 - belangrijk is het vinden van de juiste “toon”, “l’aspérité”, een soort esthetische keuze, belang ook van de emotionele overdracht
 - contact met andere culturen kan hier zinvol zijn
 - het is wel moeilijk om te zingen in oude stemming, nu is er een reductie tot majeur en mineur, ook mixolydische, dorische en aeolische toonladders worden gebruikt
- discussiegroep ‘bronnen’:
- het is belangrijk om het bestaande erfgoed te behouden en door te geven
 - de bronnen moeten worden verwerkt naar bruikbaar materiaal: nieuwe uitgave van oude manuscripten, transposities van oude manuscripten, aanpassen of annoteren van oud taalgebruik
 - er is nood aan meerdere expressievormen, relatie tussen instrument en dans, de integratie van woord is een nieuw gegeven
 - voor cross-over is er kennis nodig van andere genres
 - hoe kan men dit integreren in het onderwijs?

3 Kritische reflectie en perspectieven

De opzet van dit symposium was ambitieus. De grootste verdienste was het samenbrengen van deelnemers uit verschillende landen met als gemeenschappelijk aandachtspunt het implementeren van volksmuziek in een formele educatieve context. In die zin heeft dit symposium een momentum gecreëerd dat vraagt naar een verdere opvolging.

De eigenlijke invulling leek de meeste deelnemers te bekoren. Er was een aangename afwisseling van theorie en praktijk en de live-uitvoeringen waren een grote meerwaarde voor het symposium. Door het samenbrengen van deelnemers uit verschillende landen, zowel musici als theoretici, werd een platform gecreëerd voor de ontwikkeling van volksmuziek als volwaardige opleiding. Vooral de confrontatie met de aanwezige landen die op dit vlak reeds enige traditie hebben uitgebouwd, was op dit vlak verhelderend.

Met het oog op een eventueel vervolg kunnen enkele kritische kanttekeningen worden geplaatst bij de eigenlijke organisatie. We lijsten ze hieronder op als mogelijke aandachtspunten voor de toekomst:

- het zou interessant zijn om van alle voordrachten een abstract toe te voegen aan de informatiemap, zodat aan de deelnemers de inhoudelijke gegevens ter beschikking zou worden gesteld
- met het oog op vervolgcontacten na het symposium zou het interessant zijn om een lijst met persoonlijke gegevens van de deelnemers te bezorgen: adres, functie, mailadres, telefoon
- het tijdschema van de lezingen moet strikter worden opgevolgd
- er wordt best een mogelijkheid tot vraagstelling ingelast na elke lezing
- de minimale tijd voor een lezing moet liefst een twintigtal minuten zijn met een tiental minuten voor vraagstelling
- het aantal deelnemers voor debatten mag niet te hoog zijn zodat de afzonderlijke deelnemers actiever kunnen bijdragen
- de briefing van de sprekers vooraf moet nog duidelijker zijn en de onderwerpen moeten nog duidelijker worden aangekondigd, ook een strakkere aflijning en thematische groepering van de thema’s zou nog beter kunnen

- een eventuele boekenstand met ruim cd-aanbod zou interessant zijn

Op het inhoudelijke vlak kan men de bedenking maken dat de meeste voordrachten en workshops gericht waren op actief omgaan met volksmuziek. In het algemeen waren de praktische voorbeelden die vaak deel uitmaakten van de lezingen zeer instructief. Het zou echter interessant zijn om het aanbod ook open te trekken naar het luisteren, omdat volksmuziek ook op dit vlak een zeer groot potentieel heeft. In die zin zou ook de koppeling met wereldmuziek en etnomuziek, en veel vormen van cross-over nog breder kunnen worden aangeboden. Verder is er ook nood aan een ondersteunend theoretisch kader. Er waren veel casuele bijdragen met een beperkte focus en soms ook een gebrek aan langetermijnvisie. De aanzet tot een breder kader is in kiem aanwezig maar moet nog voor een deel worden uitgewerkt.

Tot slot zijn er nog mogelijke perspectieven met betrekking tot het gebruik van volksmuziek:

- de mogelijkheden voor gehoorsvorming en ritmische vorming zijn erg groot omwille van het belang van het spelen op het gehoor
- er zijn interessante mogelijkheden voor harmonische vorming en voor het activeren van het gevoel voor latente harmonie met uitbreiding van een bijna exclusieve focus op de partituur naar analyse op het gehoor
- er zijn grote mogelijkheden voor vormanalyse op het gehoor omwille van de relatieve eenvoud van de vormstructuren met een grote focus op herhaling, variatie, vraag en antwoord
- er zijn grote mogelijkheden om te leren improviseren omwille van het uitgesproken tonale of modale karakter van veel volksmuziek en de relatieve eenvoud van de muzikale structuur (afgebakende melodieën, harmonische schema's en ritmische patronen)
- er is een zeer grote rijkdom op het vlak van instrumenten en speelwijzen
- er zijn grote mogelijkheden om te leren luisteren omwille van de laagdrempeligheid van deze muziek en de grote herkenbaarheid en aansluiting bij de leefwereld van veel luisteraars
- heel belangrijk bij de volksmuziek is de eigenlijke klankproductie, die vooral bij live-uitvoeringen een grote wervende kracht kan hebben op de luisteraar
- er is een acute nood aan eigen aangepaste opleiding, die zowel praktische als theoretisch is onderbouwd

Los van deze perspectieven zijn er ook een aantal spanningsvelden die wellicht het voorwerp kunnen uitmaken van grondige reflectie en verder onderzoek:

- er is een spanning tussen formeel en informeel onderwijs: het formele onderwijs is het klassieke onderwijs in de muziekscholen, het informele onderwijs staat dicht bij de volksmuziek
- is deze strikte scheiding nog wenselijk en houdbaar of kan er sprake zijn van een wederzijdse bevruchting?
- is er nood aan structurele inbedding van de volksmuziek of is er integendeel behoefte aan informele vrijheid?
- er is voorlopig nog een vrij grote spanning tussen conservatief en smal ingevuld erfgoeddenken en de definitie van volksmuziek als een dynamisch gegeven dat de beperkingen van een dood en inert repertoire overstijgt

